

és erényes lármát csapnak, ha valaki az igazmondás kérdését csak távolról érinti is». Pedig az igazmondás kérdését erősen érintette, hiszen ez volt a könyve a «Szigeti képmutatókról». Nem volt baja, mert «minden munka és egyén kyszámú jelzővel meghatározható, ha ez a szám nő, a könyv, vagy ember értéke meg van bélyegezve közvélemény előtt.» Galsworthy pedig személyiség volt — félremagyarázhatatlanul személyes, — mesterkedés nélkül hatott. Elfogadták.

Legnagyobb sikereit regényeivel aratta, de azt még senki sem döntötte el, vajjon tényleg ezek legértékesebb művei. A regényben teljesebb, de a drámában bátrabb és a versben mélyebb. Regényei mesterségszerűek, szélesek, sokrétűek; jó alkalmak arra, hogy a «mindent» el lehessen helyezni bennük: emberismeretet, tapasztalatot, véleményt, akár politikait, akár társadalmi, akár esztétikait, regényben lehet festeni széles, nagy ecsetvonással épűgy, mint aprólékosan, kicsiny essayket lehet elhelyezni benne. De a drámában lehet szónokolni, befolyásolni, kitörni, elszomorodni és játszani. A versben pedig el lehet álmélni, megrendülni, könnyecseppet ejteni és felsóhajtani. Életfilozófiájának sokoldalúsága a regényből tűnik ki. Férfias egyénisége a drámából. Az, hogy született művész volt, a versből.

Ha valaki azt kérdezné, melyik Galsworthy legjobb műve, habozás nélkül azt kellene rá felelni, egy elbeszélés, amelynek címe: «A sötét virág». Arra a kérdésre pedig, hogy miért, a válasz: mert itt emberismerő, politikus, gondolkodó, festő, férfi, kitör, elszomorodik, játszik, álmélni, megrendül és felsóhajt. A sötét virág — a szenvedély sötét virága, amit a «világ minden nyelvén és némaságán» szerelemnek hívnak; az az állapot, amikor az ember a legnagyobb és legerősebb, a végtelen érettség és mosolyfakasztó gyermekesség azonosága, mert: «a szerető többet ér, erősebb» — «belső háztartása gazdagabb, hatalmasabb, egészségesebb, mint a nemszeretőé» — «a szerető tékozol, elég gazdag hozzá; mindent mer, kalandorrá válik, a nagylelkűség és ártatlanság ostoba hőse... a boldogság és gyönyör idiotája», ebben az állapotban új «nemsettett tulajdonságok születnek, az embernek szárnyai nőnek és ismeretlen kapuk tárulnak fel előtte».

Személyes varázsán és művészi tehetségén kívül volt John Galsworthynak még valamije: szerencséje. A sors is örült jelenlétének és örömeinek tanubizonyosságát adta. Még halálát is megkönnyítette azzal, hogy mielőtt lesujtott volna rá, megajándékozta az elérhető legmagasabb írói kitüntetéssel.

Hamvas Béla.

Uj német katolikus költészet.

Az ismert délnémet Kösel és Pustet cég Martin Rockenbach szerkesztésében nemrég egy hatalmas kötetet adott ki *Neue Katholische Dichtung* címen. Éppen ezért régibb, elismert katolikus írók nem is kerültek be a könyvbe. Enrica von Handel-Mazetti, Peter Dörfler, Richard von Schaukal, meg Franz Herwig hiányoznak belőle. Más, ismertebb szerzők más okokból maradtak távol: Paula Grogger, Jakob Kneip, Richard Billinger, Jos. Georg

Oberkofler, Konrad Zoller, Ruth Schumann, Dolores Vieser neveit tehát szintén hiába keresnők itt. Ennek ellenére is 22 író elbeszélő és lírai munkákkal impozánsan képviselik a legfiatalabbakat. Van köztük olyan aki először lép a nyilvánosság elé, mint például Reinhold von Walter, Friedrich Deml, Guido Zernatto. Annál inkább meglep a költői erő, amely éppen az ő próbáikból tör elő. WALTERTŐL két fejezetet kapunk egy regényéből *Chimären* és *Der Kalligraph* címen.

Az első különösen megrendítő, igaz

költői őserőt sejtető részlet. A párisi Notre Dame székesegyház tornyán lejátszódó jelenet az egyik bemutatott részlet. A «kimérák» cím tehát a dóm jólismert gótikus szörny-alakjaival kapcsolatos. Már a jelenet indítása is remek. A nehezen lélegző, testfes Sarezkij és a türelmetlenül előretörő, de azután félúton, a sötét csigalépcsőn hirtelen fellépő szívgyörcs miatt összeroskadó társa, Rosengreen, megmászák a tornyot. A homályos, kanyargó út úgy hat rájuk, mintha a torony forogna és szívná őket magába fel. . . Felülmulhatatlan a főjelenet, ahol Rosengreen a két torony közötti tetőzetrésze tekintve, egyszerre megszólalni hallja az ott álló angyal harsonáját. Harangzúgástól rengenek a falak és megmozdulnak a szoboralakok. A kimérák pedig életre kelve, kényilatkoztatják az általuk jelképezett bűnök förtelmeit. Rosengreen önkivületbe esve hallgatja végig a szörnyalakokat és kénytelen embertársaira s önmagára ismerni a kimérák szörnyű szavaiban. Sokatmondóan fejezi be ezt a jelenetet a kulcsokat is őrző lapárusító-asszony megjegyzése, melyet Sarezkijhez intéz: «Hat évvel ezelőtt is járt itt egy hasonlójefű. Az is a harangzúgáskor tévedt az állatokhoz. És mikor vége volt a harangszónak, föl-mászott a mellvédre és — he-he-he! — leugrott. Fejjel előre koppant a kövezetre . . . fejjel, uram, saját szememmel láttam!»

Jellemző azonban, hogy milyen modern bűnöket pellengérez ki legjobban a szerző: Az első Rosengreennek feltűnő szörny egy háromfejű kiméra, mely válogatás nélkül mindent fölhabzsol, hogy félig megemészte visszakerődzde, majd kihányja — ez az «ró», a dilettáns-firkáló, aki ma hihetetlen tömegben «boldogítja» az emberiséget. Ez az állat a szerző szerint fölényes biztonsággal ül a megfizetett erkölcs és még jobban megfizetett erkölcstelenséggel, az intrika és kémkedés,

a tőke és gazdaság, a bujaság és impotencia lábain: minden bűzt körülzág-lász és frissen szürcsöli a szennyvizet a közvélemény trágyalé s pocsolójából. Közben három farkával egyidejűleg csóválja körül hizelegve a legellentétesebb «drányokat». Mellette baráti egyetértő tunyaságban, orrában karikával a medve, a «filiszter», melyik időnként füttyszóra táncol. Ott van még a «fajvédő kiméra»: szokatlanul soktollú dögkeselyű, mely a világ összes népeit igyekszik a magáén kívül elemészteni, de mindig újra kiadja ezt a túlbő táplálékot, mert már rég túlterhelte a gyomrát. Mind nagy tetszéssel hallgatják a «prédikátor kimérát». Ez pedig a krisztusi szeretetet megcsúfoló álszent buzgalommal dicsofti a keresztény világnézetet, amely az ő beállításában rejtett gyűlölködés.

Mindenütt kézzelfogható a mai német viszonyokra, sőt politikai pártállásokra való célzás és igazán fölösleges az a sok idézet, amely pl. egy közismert folyóiratból van kivéve. Igaz, hogy a tendencia erőteljességben, éleben nyer ezáltal. Jellemző, hogy költői értékben mit sem veszít ezáltal Walter műve. Van valami benne Dante erejéből, aki talán egyetlen költő még a legnagyobbak között is, aki csaknem teljesen feledtetni tudja nagy művének tendenciózus beállításait.

Ugyanezt az erőt árulja el Reinhold von Walter e kötetben közreadott másik szemelvénye: *Der Kalligraph* című, mely egy orosz menekült család feneketlen nyomorát festi az asszony halála pillanatában. A szerző nevével minden valószínűség szerint a jövőben még sokszor fogunk találkozni.

A kötetbe foglalt többi elbeszélő alkotás általában gyöngébb. Jobban mondva az elbeszélő készség sokban meglepően erős, de a tendencia egy bizonyos túlhajtott egyoldalúsága rontja ezeket is. Például elég Karl Borromäus Heinrich-re hivatkozni, kinek *Das Gute im Herzen* című novel-

lája felépítés, előadás szempontjából igazán kitűnő, de éppen ezért ügyetlen a végkifejlet tendenciájának kielezése. Hőse egy olasz származású nemes, ki a világháborúban mint kém él Észak-németországban, hol német tisztí egyenruhában beferkózik egy előkelő családba s ennek leányát eljegyzi, de a protestáns környezetben nem kerülheti el, hogy hívő katolikusként szint ne valljon hite mellett, ami gyanússá teszi egyesek előtt és leleplezésére vezet. Túlságosan tanító célzatú ez a beállítás: az évekig sikeresen alakoskodó katonai kém csak egyben nem ismer színészkedést, vallásos meggyőződésének bátor nyilvánításában. Jellemző azonban mindez a mai német katolicizmus eleven erejére és bátor szellemére. A kötet más darabja is hasonlókat mutat: Johannes Kirschweg *Die Taufe* című elbeszélése. Ebben egy bevándorolt német férfit, aki az újrakeresztelők szektájához tartozik és egy egész rossz hírben álló házat vált meg erős katolikus hitével és női passzív kitartásával egy szép francia fiatal asszony. A mágiához és misztikához való közeledést is mutat ez a szintén nagyon ügyesen, főként színes nyelven megírt elbeszélő mű. Nem mondható véletlennek, hogy már Reinhold von Walter Novalistól vett motívóval kezdti fentebb tárgyalt szemelvényeit. A mult századeleji német romantikus mágia, misztika sok tekintetben új életre támadt napjainkban.

Novalisról lévén szó, mindjárt az is megemlíthető, hogy az ő szellemével rokon az itt nyújtott költeményekben feltűnően nagy szerepet játszó halálprobléma is. A költemények jó egyharmada e körül forog. Különösen megkapók Emmy Hennings *Tod des Gatten* ciklusának egyes darabjai és Rudolf Henz *An der Bahre des Kindes* című verse. Erőtéljesek és mély filozófiával átszóttek Friedrich Deml idevágó alkotásai. Kapcsolatos ezzel a témakörrel már szintén Novalis óta

az: éj. E nemben itt Gottfried Hasenkamp szolgált nagyon eredeti példával. Érdekesen állította be mind a két problémát Guido Zernatto a maga költeményeiben az egyszerűbb ember érzés- és gondolatvilágába. A költők legerőteljesebbje azonban itt Heinrich Suso Waldeck, kinek zsoltárával (*Zu Gott Geist!*) zárul a kötet. Nála az ősi német misztika (a Suso név is emlékeket ébreszt!) érdekesen párosul az expresszionizmus tisztultabb hagyományával és nagyon erős Goethehatásokkal. Más helyen ő is sok romantikus vonást mutat. Általában a romantizmus szelleme uralkodik ebben a gyűjteményben. Természetesen a zenei elem sem hiányozhat éppen ezért belőle; érdemes külön megemlékezni ezzel kapcsolatban Wilhelm Matthiessen két «zenei meséjéről». Önkéntelenül Wackenroderre gondol itt a német romantika minden ismerője kinek *Herzensergiessungen eines kunstliebenden Klosterbruders* művét nem hiába adták ki annyiszor újra a legutóbbi években. A *Requiem* című Mozartól szóló zenei mese azonban E. Th. A. Hoffmann bámulatos idevágó kis darabjaival igyekszik fölvenni a versenyt.

Koszó János.

Két angol elbeszélésünk írói.

James Joyce.

Vannak, akik Joyceban a legnagyobb élő angol íróat látják, aki ezenkívül a különös kelta-ír szellem kifejezője is, vannak viszont jószámmal olyanok, főként angolok, akik nem hisznek ebben a beállításban s Joycet erkölcsrontó regényírónak hirdetik.

Érdekes, hogy Joycet inkább az írók kasztja fogadta el igazi értéként, ezek közül kerültek ki fegyvertársai s ezek voltak azok, akik tudatosan dolgozták meg, készítették elő a közönséget arra, hogy ezt a különös írói egyéniséget jóoldalú, tehát művészi beállítottságban elfogadja. Ta-